

Bronnen in de Klas: Een Nederlands initiatief met Vlaamse potentie

Koos Sikkema is docent geschiedenis op het CSG Wessel Cansfort in Groningen (skm@csg.nl)
Laurin Thole is docent geschiedenis op het CSG Wessel Cansfort in Groningen en vakdidacticus aan de Rijksuniversiteit Groningen (l.b.thole@rug.nl)

Inleiding

Als geschiedenisdocenten staan we voor de uitdaging om leerlingen niet alleen historische kennis bij te brengen, maar hen ook te leren hoe ze kritisch kunnen omgaan met informatie. In Nederland is onlangs een veelbelovend project gelanceerd dat hierbij kan helpen: 'Bronnen in de Klas'. In dit artikel verkennen we de achtergrond, doelstellingen en mogelijkheden van dit initiatief, met bijzondere aandacht voor de relevantie hiervan voor het Vlaamse geschiedenisonderwijs.

Een centrale plek voor historische bronnen

De Vereniging van docenten geschiedenis en staatsinrichting in Nederland (VGN) heeft afgelopen jaar een bronnendatabase gelanceerd die toegankelijk is via www.vgnkleio.nl/bronnen. Dit platform is het resultaat van een samenwerking tussen docenten en educatief medewerkers van diverse archieven, musea en andere erfgoedinstellingen. Het doel is ambitieus: binnen enkele jaren 10 000 historische bronnen verzamelen die direct inzetbaar zijn in de lespraktijk. De database is vrij toegankelijk voor alle docenten en

biedt bronnen die aansluiten bij het curriculum, vanuit verschillende geografische perspectieven: internationaal, nationaal en regionaal. Dit geeft leraren meer vrijheid om hun lessen naar eigen inzicht vorm te geven, met bronmateriaal dat verder reikt dan wat de reguliere lesmethodes aanbieden.

"Bronnen vormen een cruciaal onderdeel van het schoolvak geschiedenis. Historische bronnen maken kennis van het verleden mogelijk, zorgen voor inzicht in de wijze waarop die kennis tot stand komt en hoe bronnen in allerlei historische of maatschappelijke debatten worden gebruikt of zelfs misbruikt." (Van Nieuwenhuyse, e.a.) Dit citaat vat kernachtig samen waarom we als geschiedenisdocenten zoveel waarde hechten aan het werken met primaire en secundaire bronnen. Bronnen zijn meer dan illustraties bij een verhaal – het zijn de fundamenten waarop onze historische kennis rust.

Door leerlingen te laten werken met originele bronnen, leren ze niet alleen over de inhoud van de geschiedenis, maar ook over de manier waarop

In een tijd waarin nepnieuws en 'alternatieve feiten' veelvuldig voorkomen, is het vermogen om bronnen kritisch te analyseren een essentiële vaardigheid.

geschiedenis wordt geschreven. Ze ontdekken dat historische kennis het resultaat is van interpretatie, en dat die interpretatie kan verschillen naar gelang de keuze van bronnen en het perspectief van de gekozen bronnen.

In een tijd waarin nepnieuws en 'alternatieve feiten' veelvuldig voorkomen, is het vermogen om bronnen kritisch te analyseren een essentiële vaardigheid. Door met verschillende bronnen rond eenzelfde thema te werken, leren leerlingen dat niet alles wat op papier staat waar is, en dat bronnen vaak een bepaald perspectief vertegenwoordigen. Neem bijvoorbeeld de berichtgeving over de Tweede Wereldoorlog: een krantenbericht dat de Duitse censuur heeft doorstaan, vertelt een ander verhaal dan een publicatie van het verzet. Door leerlingen te laten werken met beide soorten bronnen, leren ze dat de 'waarheid' vaak ergens in het midden ligt en dat kritische bronnenvergelijking en -confrontatie essentieel zijn.

In het huidige digitale tijdperk is er geen gebrek aan historische bronnen. Talloze archieven, musea en erfgoedinstellingen hebben hun collecties gedigitaliseerd en online toegankelijk gemaakt. De uitdaging

voor docenten ligt echter niet per se in het vinden van bronnen, maar in het vinden van bronnen die direct inzetbaar zijn in de klas. Veel geschreven bronnen zijn in hun originele vorm te lang of te complex voor gebruik in het onderwijs. Ze zijn vaak niet voorzien van de nodige historische context of taalondersteuning, en soms zelfs opgesteld in een andere of verouderde taal. Ongeschreven bronnen, zoals schilderijen, foto's of voorwerpen, vereisen ook vaak aanvullende uitleg om ze betekenisvol te kunnen inzetten in de les.

Hoewel leraren het belang van gevarieerde bronnen erkennen, is het aanpassen van bronmateriaal aan het niveau van leerlingen een tijdrovende klus. Het inkorten, hertalen en contextualiseren van bronnen kost

veel tijd – tijd die veel docenten simpelweg niet hebben. Als gevolg hiervan beperken veel geschiedenislessen zich tot de bronnen die in de lesmethode worden aangeboden.

Ironisch genoeg staan veel archieven, musea en erfgoedinstellingen juist te springen om hun collecties aan te bieden aan het onderwijs. Deze instellingen hebben vaak uitgebreide educatieve afdelingen die materiaal ontwikkelen voor scholen, zoals lesbrieven en -kisten. Toch blijkt het in de praktijk moeilijk om de juiste doelgroep te bereiken. Veel instellingen hebben hun eigen netwerk van scholen opgebouwd, maar deze contacten zijn vaak persoonlijk van aard en verwateren snel wanneer een bepaalde docent of contactpersoon vertrekt. Het gevolg is dat waardevolle collecties onbenut blijven, terwijl docenten zoeken naar geschikte bronnen voor hun lessen.

Bronnen in de klas: een brug tussen collectie en klaslokaal, met borging van kwaliteit en continuïteit

Het project 'Bronnen in de Klas' probeert deze kloof te overbruggen door een centrale plaats te creëren waar docenten snel kwalitatief

Door leerlingen te laten werken met originele bronnen, leren ze niet alleen over de inhoud van de geschiedenis, maar ook over de manier waarop geschiedenis wordt geschreven.

hoogwaardige bronnen kunnen vinden die direct inzetbaar zijn in de les. Het principe is eenvoudig: erfgoedinstellingen kunnen via een formulier bronnen indienen bij de beheerders van de site. Na een kwaliteitscontrole worden deze bronnen gepubliceerd op het platform. Tevens wordt er ongeveer elk kwartaal een uitvraag gedaan naar bronnen rond een specifiek thema dat relevant is voor het onderwijs. Een belangrijke voorwaarde is dat de bronnen onder een zogeheten cc- of cc-by-licentie vallen, waardoor ze vrij gebruikt kunnen worden in het onderwijs. Bij elke bron staat een verwijzing naar de oorspronkelijke eigenaar, zodat docenten die meer informatie willen makkelijk de betreffende instelling kunnen vinden.

Het project beperkt zich echter niet tot het verzamelen van bronnen. Een groep docenten ontwikkelt ook modulaire lessen rond de bronnen, die als inspiratie kunnen dienen voor collega's. Daarnaast worden er in heel Nederland workshops georganiseerd om (aanstaande)

docenten vertrouwd te maken met de mogelijkheden van dit initiatief. In het vakblad 'Kleio', uitgegeven door de VGN, worden regelmatig bronnen uitgelicht met bijbehorende didactische verwerkingen. Deze lessen en didactische handreikingen zullen ook te vinden zijn op de website van de VGN (www.vgnkleio.nl/lessen).

Om de kwaliteit en relevantie van het materiaal te waarborgen, heeft 'Bronnen in de Klas' een expertgroep opgericht bestaande uit leraren, docenten en vakdidactici uit heel Nederland. Deze groep adviseert om er bij de keuze van thema's en de ontwikkeling van lessen voor te zorgen dat het aanbod nuttig is voor alle Nederlandstalige docenten. Er werd bewust gekozen om het project onder te brengen bij de VGN, om zo de continuïteit te waarborgen. Hierdoor is het initiatief niet afhankelijk van individuele personen, maar heeft het een duurzame basis om te kunnen groeien en ontwikkelen.

Het project 'Bronnen in de Klas' probeert de kloof tussen collectie en klas te overbruggen door een centrale plaats te creëren waar docenten snel kwalitatief hoogwaardige bronnen kunnen vinden die direct inzetbaar zijn in de les.

Dat er momenteel gesprekken worden gevoerd om te onderzoeken hoe Vlaanderen kan bijdragen aan de bronnendatabase, is een interessante ontwikkeling. Gezien de gedeelde geschiedenis van Nederland en Vlaanderen, ligt een samenwerking hier voor de hand. Veel historische gebeurtenissen hebben immers invloed gehad op beide landen, maar worden vanuit verschillende perspectieven belicht.

De meerwaarde voor het Vlaamse Geschiedenisonderwijs

Voor Vlaamse geschiedenisdocenten biedt dit initiatief diverse mogelijkheden. Ten eerste geeft het toegang tot een groeiende verzameling van direct inzetbare bronnen die ook relevant zijn voor het Vlaamse curriculum, gezien de vele raakvlakken in onze gedeelde geschiedenis. Daarnaast biedt het een kans om Vlaamse perspectieven op historische gebeurtenissen toe te voegen aan de database. Denk bijvoorbeeld aan de verschillende manieren waarop de Belgische Revolutie in Nederlandse en Belgische geschiedenisboeken wordt benaderd. Door bronnen uit Vlaamse archieven en musea toe te voegen, wordt de database rijker en meerstemmig. Tot slot kan deze samenwerking bijdragen aan een bredere uitwisseling van didactische inzichten en praktijken tussen Nederlandse en Vlaamse geschiedenisdocenten, wat het vak in beide landen ten goede komt.

Dit initiatief kan alleen slagen met de actieve betrokkenheid van zowel erfgoedinstellingen als docenten. Daarom doen wij graag een oproep aan Vlaamse archieven, musea en

andere erfgoedinstellingen om bronnen aan te leveren via de website van de VGN. De specifieke eisen voor de bronnen zijn daar te vinden (www.vgnkleio.nl/disclaimer/).

Ook docenten kunnen op een waardevolle manier bijdragen door bronnen aan te leveren, feedback te geven op de bruikbaarheid van de bronnen in de Vlaamse onderwijscontext, of door mee te denken over didactische verwerkingsvormen. Wil je meer informatie, of een bijdrage leveren? Stuur een mailtje naar: bronnendatabase@vgnkleio.nl.

Door samen te werken aan deze bronnendatabase, kunnen we ervoor zorgen dat de rijke geschiedenis die Nederland en Vlaanderen delen op een levendige en meerstemmige manier tot in het klaslokaal komt. Want zoals elk goed geschiedenisdocent weet: Wie het verleden wil begrijpen, moet naar de bronnen gaan – en die bronnen mogen nu eindelijk eens gemakkelijk te vinden zijn.

Referenties

- Van Nieuwenhuyse, K., Roose, H., Depaepe, F., e.a. (2016), *Historisch denken over bronnen. Aan de slag in het geschiedenisonderwijs*, Leuven / Den Haag, p. 7.